

Motion till riksdagen

1989/90:K14

av Birgit Friggebo m.fl. (fp)

med anledning av prop. 1989/90:78

Reformerat presstöd

Presstödet har haft till uppgift att förhindra lokala informationsmonopol och en koncentration inom massmedierna. I någon mån har presstödet varit framgångsrikt när det gäller att nå detta syfte.

Under de 20 år som gått sedan presstödet infördes – och de nästan 30 som passerat sedan det började utredas – har dock massmediebilden drastiskt förändrats. Där för 30 år sedan två lokaltidningar, ett radioprogram och en TV-kanal var de enda informationsmedierna har nu medborgarna ett stort medieutbud. Förutom lokala tidningar finns nu möjlighet över hela Sverige att få åtminstone Stockholms morgontidningar med morgonutbärning. Utbudet av dagstidningar i tidningskioskerna har ökat. Den fackliga pressen står starkare än någonsin. Dessutom finns nu tre riksradiokanaler, lokalradio och en alltmer utbyggd närradio. Sveriges Television sänder två program. På de flesta orter har omkring hälften av befolkningen tillgång till 8–15 TV-kanaler via kabel eller parabol.

Det växande medieutbudet gör att talet om informationsmonopol inte har samma tyngd som tidigare.

Dagstidningskommittén överlämnade sitt betänkande till regeringen i början av oktober 1988. Propositionen ansluter i betydande delar till kommitténs förslag. Det löpande presstödet skall beräknas efter en fördelningsnyckel baserad på upplagan i stället för som hittills grundad på antalet ton förbrukat papper. Flera fördelar väntas uppnås genom denna förändring, bl.a. större sparsamhet med papper jämte vissa hanteringsmässiga fördelar.

Vi kan acceptera dessa förändringar men kan däremot inte biträda den uppseendeväckande höjning av presstödet som propositionen föreslår för alla kategorier av nu stödmottagande tidningar. Undantaget är de tidningar, som antingen mister sitt stöd helt eller får det avtrappat till noll under några år.

Vi motsätter oss sålunda inte borttagande av de bidrag som några tidningar under en följd av år mottagit som viss kompensation för att den på orten konkurrerande andratidningen mottagit betydande presstöd – som dessutom vid upprepade tillfällen höjts medan förstetidningarnas kompensationsbidrag legat stilla. De förstetidningar det gäller är Gefle Dagblad, Falukuriren och Eskilstuna-Kuriren. Under många år har andratidningarna Arbetarbladet, Dala-Demokraten och Folket, trots begränsade upplageskillnader, fått betydande presstöd. Det är mot denna bakgrund oacceptabelt att

samtidigt som kompensationsbidraget tas bort, höja konkurrenttidningens presstödet mycket kraftigt.

Med en minskning av stödet med 1 milj.kr. för förstattidningarna och en ökning med 1,5 milj.kr. för andratidningarna förändras det relativa konkurrensläget i ett slag dramatiskt. För att kompensera 2,5 milj.kr. netto med en vinstprocent på 10 nödgas förstattidningarna öka sin omsättning med 25 milj.kr. per år. Alla torde förstå att detta är en omöjlig uppgift.

I propositionen föreslås vidare att en dagstidning som uppburit oreducerat driftsstöd men som inte längre uppfyller kvalifikationskraven, under det första året efter det att tidningen upphört att vara stödberättigad enligt huvudreglerna skall få stöd motsvarande två tredjedelar av senast erhållna oreducerade belopp och under det därpå följande året en tredjedel av detta belopp. Vi anser att avtrappningen bör utsträckas till att omfatta tre år, varigenom tidningen under det första året får 3/4 av senast erhållna oreducerade belopp, andra året 2/4 och tredje året 1/4.

Det är ytterst uppseendeväckande att regeringen föreslår att presstödet nu höjs inte bara till den nivå som dagstidningskommitténs majoritet föreslog utan dessutom ytterligare med betydande belopp. För stora grupper av de socialdemokratiska tidningarna föreslås en höjning med inte mindre än 16 procent med ett maximibelopp på 11,6 milj. kr. mot av dagstidningskommittén förordade 10,0 milj. kr.

För den lilla gruppen högfrekventa storstadstidningar föreslås nu i propositionen en bidragssats på 220 000 kr. med ett maximibelopp på 49,5 milj. kr. De tidningsföretag det gäller är Svenska Dagbladet, Arbetet i Malmö, Skånska Dagbladet samt Arbetets avläggare i Göteborg, dvs. Arbetet Väst. Med hänsyn till att Skånska Dagbladet och Arbetet Väst har så begränsade upplagor blir resultatet att skattebetalarna via presstödet får betala betydligt mer per utgivet exemplar än läsarna själva! Dagstidningskommitténs förslag var här 170 000 kr. med ett maximibelopp på 45 milj. kr. För andra högfrekventa (6-7 nr/vecka) och samtliga medelfrekventa tidningar (med 3-5 dagars utgivning) förordas en bidragssats på 162 000 kr. med ett maximibelopp på 11,6 milj. kr. Dagstidningskommitténs förslag var här en sats på 140 000 kr. med maximibidrag på 10 milj. kr.

Inte minst mot bakgrund av det kärva ekonomiska läget bör alla vägar utnyttjas för att reducera statsutgifterna. Vi förordar med hänsyn härtill en nedtrappning av presstödet löpande bidrag samtidigt som vi förordar olika åtgärder för att stimulera vidgad teknisk samverkan i syfte att bättre tillvarata de tekniska resurser som finns inom branschen.

Vi föreslår att driftsstödet i olika kategorier får bidrag efter följande grunder: Gruppen storstadstidningar får bidrag efter en bidragssats på 160 000 kr. och ett maximibidrag på 40 milj. kr. För de medelfrekventa landsortstidningarna föreslår vi bidragssatsen 120 000 kr. och ett maximibidrag på 9,0 milj. kr.

För riksspridda lågfrekventa endagarstidningar föreslås i propositionen ett schablonbelopp på 3 050 000 kr. vid minst 10 000 i upplaga. För tvådagarsstidningar föreslås 3 400 000. I båda fallen föreslås i propositionen en uppmjukning av 10 000-gränsen så att en avtrappning sker per 1 000 ex. i minskning

av upplagan. För lågfrekventa tidningar med endast lokal eller regional spridning föreslås ett driftsstöd på 1 540 000 kr.

Dagstidningskommitténs förslag var lägre än vad propositionen föreslår. För riksspridda endagstidningar föreslås 2,8 milj. kr., för tvådagartidningar 3,1 milj. kr. och för tidning med endast lokal eller regional spridning 1,4 milj. kr.

För de lågfrekventa tidningarna bör enligt vårt förslag nivån läggas på 1,25 milj. kr. mot av dagspresskommittén föreslagna 1,4 milj. kr. För riksspridda endagartidningar föreslår vi 2,4 milj. kr. och för tvådagartidningar 2,7 milj. kr. Samma nedtrappningsmodell som föreslagits av utredningen tillstyrkes.

I avsnittet Driftsstöd i särskilda fall kommenterar föredragande statsrådet riksdagens beslut med anledning av konstitutionsutskottets betänkande KU 1985/86:23 om tidningar som huvudsakligen är skrivna på annat språk än svenska och som vänder sig till en språklig minoritetsgrupp i landet. Vi utgår från att propositionen inte syftar till någon förändring av stödmöjligheterna för en tidning som Estniska Dagbladet.

Vad gäller den andra formen av löpande presstöd – den s.k. samdistributionsrabatten – föreslår dagstidningskommittén en ökning från nuvarande ca 57 milj. kr. om året till närmare 80 milj. kr. Bakgrunden är att det nuvarande beloppet stått oförändrat ända sedan 1981. Under tiden har distributionskostnaderna stigit så kraftigt och rabatten urholkats så allvarligt, att hela systemet med distributionsrabatten råkat i fara till nackdel särskilt för de mindre tidningarna. För att återställa realvärdet av rabatten sådana den var, när distributionsrabatten blev en del av presstödsystemet, skulle rabatten behöva i stort fördubblas. Varken dagstidningskommittén eller regeringen vill emellertid gå längre än till knappa 80 milj. kr. Det är ett steg i rätt riktning, men det är tveksamt om det är tillräckligt för att garantera rabattsystemets överlevnad.

Goda skäl föreligger alltså för att något ytterligare öka rabatten. Vi förordar användning av dagstidningskommitténs alt. 5, vilket innebär en ökning av antalet nivåer och att utfallet för de olika tidningarna får en mera regressiv karaktär till de mindre tidningarnas förmån. Vi förordar vidare att – på sätt som förekommer i annat sammanhang inom presstödet – ett tak sätts för maximibeloppet för enskild tidning. Vi föreslår att detta tak sätts till 4 milj. kr. De tidningar som drabbas av detta tak är de tre storstadstidningarna Dagens Nyheter, Göteborgs-Posten och Svenska Dagbladet. För samdistributionsens totalbelopp skulle detta innebära en ökning med ca 33 milj. kr. från nuvarande 57 milj. kr. till drygt 91 milj. kr.

Dagstidningskommittén sökte finna vägar att på sikt reducera det statliga presstödet bl.a. genom att med koncentrerade insatser under ett antal år uppnå sådana ekonomiska förbättringar hos de stödberoende tidningarna, att deras stödberoende skulle minska eller i bästa fall så småningom upphöra. Kommittén blev inte enig om hur detta skulle ske. Inte heller propositionen har kunnat ansluta sig till kommittémajoritetens förslag.

Den nya typ av utvecklingsstöd som föreslås innebär ett i förhållande till utredningsförslaget starkt begränsat direkt utvecklingsstöd. Förslaget är 35 milj.kr. Regeringsförslaget är vad gäller den del av utvecklingsstödet som

avser s.k. förpressinvesteringar direkt uppseendeväckande, såväl vad gäller villkoren som i fråga om motiveringen.

Mot. 1989/90
K14

Presstödsnämnden skall pröva ansökningar om s.k. förpresstöd och denna stödform skall komma i fråga för förpressinvesteringar som är "presspolitiskt och företagsekonomiskt befogade och som kan bidra till ett förbättrat kostnadsläge för en tidning i konkurrensmässigt underläge".

Motiveringen ger utrymme för mycket godtycke inom presstödsnämnden. Sådant utvecklingsstöd bör inte utgå som direkta bidrag utan inrymmas i ett creditsystem. En lånefond som hittills bör alltså finnas för att också bereda möjlighet för olika typer av tidningar att få hjälp med krediter i mån av behov. Vi förordar en lånefond på 30 milj. kr. Presstödsnämnden bör pröva ansökningar om lån på samma sätt som hittills och fastställa lånevillkoren. Propositionens förslag rörande utvecklingsbidrag i denna del avstyrkes alltså.

Presstödsnämnden föreslås även kunna bevilja utvecklingsstöd för gemensamma tryckerianläggningar i form av räntebidrag till lån som tagits på den allmänna kreditmarknaden. Nämnden skall också kunna besluta om statlig kreditgaranti för tagna lån. Den samlade kreditvolymen föreslås vara maximalt 300 milj. kr. Minst ett av de deltagande företagen måste uppbära allmänt presstöd. Denna form av utvecklingsstöd bör kunna bidra till ökad samverkan mellan tidningarna. Viktigt är då att villkoren för att erhålla denna typ av utvecklingsstöd blir klart och entydigt fastslagna.

Presstödsförordningens nuvarande regler har lett till delade meningar. När presstödsnämnden medgav ett mycket betydande lån till Aftonbladet och Svenska Dagbladets gemensamma tryckerianläggning i Kista tog samverkansmomentet över i förhållande till den klara föreskriften att lån inte skulle kunna beviljas när upplåning kan ske på den öppna kreditmarknaden. Företrädare för båda tidningarna förklarade att någon svårighet att låna pengar inte förelåg. Trots detta beviljade presstödsnämnden lånet, vilket innebar en subvention av skattemedel på 80 à 90 milj. kr. Trots att samverkansmomentet spelade den avgörande rollen för lånemedgivandet blev samverkan begränsad till två tidningar medan fyra visade intresse för att delta. Det är mot denna bakgrund viktigt att reglerna för denna typ av presstöd ägnas omsorgsfulla överväganden. Vi föreslår att den äskade låneramen på 300 milj. kr. begränsas till 200 milj. kr.

Ett särskilt stöd föreslås vid samverkan mellan olika tidningar genom legotryck. Vi tillstyrker propositionens förslag i detta avseende. Pressens lånefond bör kunna tjänstgöra för att anskaffa kapital, där inte den allmänna kreditmarknaden anser sig kunna ställa upp. Kreditgarantier bör i stort vara tillräckliga för att anskaffa det nödvändiga kapitalet vid större investeringar. Kreditgarantier, samverkansbidrag och samtryckningsbidrag bör tillsammans vara tillräckligt för att säkerställa pressens kapitalbehov.

Vi avstyrker vidare förslaget om ett särskilt bidrag för utbildning av tidningsledare, eftersom utbildningen bör kunna ske genom branschorganisationerna, utan bidrag av skattebetalarna.

De här av oss förordade förslagen innebär på flera punkter stimulanser för en ökad samverkan mellan olika tidningsföretag som bättre skulle kunna tillvarata den tekniska kapacitet som finns. Som SPK påpekat i sitt remissvar på dagstidningskommitténs betänkande, skulle antagligen en målmedveten

reducering av presstödet ännu mer öka beredvilligheten till sådan samverkan på olika sätt. Även dagstidningskommitténs majoritet inser att ökad samverkan skulle vara en väg att bringa ned kostnaderna för presstödet på sikt, men föreslår i stället för att dra ned stödet och nå rationaliseringseffekt den vägen, en myndighetsstyrd rationalisering som dels skulle vålla problem för pressens integritet, dels leda till mycket stora kostnader för skattebetalarna genom ökning av presstödet. Det är ett mycket osäkert medel för att förbättra de nu stödberoende tidningarnas ekonomiska läge.

Det är också anmärkningsvärt att regeringen inte fullföljt förslaget om en konsekvensanalys av ett successivt helt avtrappat presstöd. Detta efterlystes i direktiven till dagstidningskommittén och har i remissvaren också påpekats av bl.a. SPK. Presstödet är inte förenligt med en sund konkurrens, och målsättningen på sikt bör vara en total nedtrappning.

Innebörden av förslagen i denna motion är att ta bestämda steg mot en nedtrappning av presstödet med mindre påfrestningar för skattebetalarna.

I propositionen redovisas ett ytterst knapphändigt underlag för beräkning av de stödbelopp som enligt förslaget kommer att utgå. Avsaknaden av sådana tabeller försvårar givetvis beräkningarna av alternativa stödmodeller. Förslagen i vår motion innebär att kostnaderna för det statliga presstödet beräknas bli ca 92 milj.kr. lägre än i propositionen.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen godkänner vad i motionen anförts om
 - a) principerna för driftsstöd (avsnitten 5 och 8.1),
 - b) principerna för utvecklingsstöd m.m. (avsnitten 6 och 8.2),
 - c) principerna för distributionsstöd (avsnitten 7 och 8.3).
2. att riksdagen till Driftsstöd till dagspressen för budgetåret 1990/91 anvisar ett förslagsanslag på 335.7 milj.kr.,
3. att riksdagen till en lånefond för dagspressen för budgetåret 1990/91 anvisar ett reservationsanslag på 30 milj.kr.,
4. att riksdagen fastställer en engagemangsrám för statlig kreditgaranti för lån till tidningsföretags investeringar i gemensamma tryckerianläggningar på 200 milj.kr. (avsnitt 6.3),
5. att riksdagen till Distributionsstöd till dagspressen för budgetåret 1990/91 anvisar ett förslagsanslag på 91 milj.kr.,
6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en successiv nedtrappning av det statliga presstödet.

Stockholm den 17 april 1990

Mot. 1989/90

K14

Birgit Friggebo (fp)

Ylva Annerstedt (fp)

Christer Eirefelt (fp)

Ingela Mårtensson (fp)

Jan-Erik Wikström (fp)

Lola Björkquist (fp)

Margareta Fogelberg (fp)

Lars Sundin (fp)